

"ישא ה' פניו אליה" (ו, כו).

מונב בגמרא בברכות (כ:): "אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: רבונו של עולם, כתוב בתורתך: אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד, והלא אתה נושא להם פנים לישראל, דכתיב: 'ישא ה' פניו אליך'. אמר להם: וכי לא אשא להם פנים לישראל, שכתבת להם בתורה 'ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלוקיך' והם מדקדקים על עצמם עד כזית ועד כביצה".

בשולי אחת מתשובותיו (א"ח, ס" מט), מקשה הגאון רבי משה סופר זצ"ל, בעל ה'חתם סופר' קושיא עצומה על תשובתו של הקב"ה למלאכי השרת: וכי הנהגה זו מעלה היא לישראל? והלא הדברים הפוכים בתכלית, שהרי אדם שאכל ולא שבע, ועל כן לא התחייב בברכת המזון, ובכל זאת הוא מברך - הרי זו ברכה לבטלה, וכך פסק השולחן-ערוך (או"ח רטו, ד): "כל המברך ברכה שאינה צריכה, הרי זה נושא שם שמיים לשוא, והרי הוא כנשבע לשוא ואסור לענות אחריו אמן!" איך יתכן שכאן נמנית הנהגה שכזו כטעם וסיבה לנשיאת פנים לישראל?

משום כך, הופך ה'חתם סופר' את פירוש הדברים: כאשר היו בני ישראל במצב של ברכת שמים, היתה הברכה מצויה בכל מאכל שלהם והיו אוכלים ושבעים בפחות מכזית. במצב שכזה, היה מקום לסבור שאף שלגבי שאר המצוות תלוי החיוב בשיעור כזית, הרי לגבי ברכת המזון התחייבו אף באכילת פחות מכזית, שהרי לשון הפסוק הוא "ואכלת ושבעת וברכת", הרי שתלתה התורה את חיוב הברכה - בשביעה, ומכיוון ששבעו בפחות מכזית, היה מקום לומר שיתחייבו בברכת המזון אף שלא אכלו שיעור כזית.

ולמרות זאת, החמירו ישראל על עצמם משום חומר העוון של "לא תשא את שם ה' א-לוקיך לשוא", ודקדקו לאכול עד כזית, אף שהדבר היה קשה עבורם שהרי כבר שבעו בפחות - כדי שלא להיכנס לספק ברכה לבטלה שהוא ספק "לא תשא"!

לפי זה, יובן ההפליא ענין נוסף: לכאורה, איזו תשובה השיב הקב"ה למלאכים? וכי מפני שישראל מקפידים לברך אף כשאינם חייבים, נושא ה' פניו אליהם למרות מה שנאמר "אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד"? אולם לדברינו - הדברים נפלאים, שהרי על עוון "לא תשא את שם ה' אלוקיך לשוא" נאמר "לא ינקה ה'", וכך מזהירים את ההולך להישבע בבית דין (שבועות ט:): "הוי יודע שכל העולם כולו נזדעזע בשעה שאמר הקב"ה בסני 'לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא', וכל עבירות שבתורה נאמר בהן 'ונקה' וכאן נאמר 'לא ינקה'".

ועל כן, מכיון שעל העובר על "לא תשא" נאמר "לא ינקה", אם כן מי שגזר בזה - ראוי הוא שישא לו ה' פנים, שהרי מידה טובה מרובה. זו היתה תשובת הקב"ה למלאכים: מכיוון שישראל מדקדקים שלא לברך ברכה לבטלה כאשר לא אכלו כזית - מגיע להם שאשא להם פנים!

(כמוצא שלל רב)

היום שבגללו רק רב יוסף סימא את עיניו - פנינה מתוקה מדבש!

מונב בגמרא בפסחים (דף סח:): "רב יוסף ביומא דעצרתא אמר: עבדו לי עגלא תלתא (היה מצוה לאנשי ביתו להכין לו סעודה - רש"י), אמר: אי לאו האי יומא דקא גרים (שלמדתי תורה ונתרוממתי) - כמה יוסף איכא בשוקא?" (=הרי אנשים הרבה בשוק ששמם הוא יוסף, ומה בניי לבינם?)

המפרשים מתפלאים: כיצד זה עומד רב יוסף, שאמרו עליו חז"ל (בסוף מסכת סוטה) שהיה גדול במידת הענוה, ומתפאר שהודות ללימוד התורה הוא נעלה ומרומם יותר מכל אותם אנשים בשוק ששמם יוסף? היתכן?

ועוד צריך להבין, מדוע דוקא רב יוסף אמר זאת, ולא תלמיד חכם אחר? **פנינה מתוקה מדבש בענין זה, נאמרה על ידי הגאון רבי אפרים ברמן זצ"ל, בעל "המדרש וההגיון"** (תלמיד הגאון רבי אייזיק שר, ראש ישיבת סלבודקא):

ידועים דברי הגמרא בקידושין (דף לא:): "אמר רב יוסף, מריש הוה אמינא, מאן דהוה אמר לי הלכה כר' יהודה, דאמר: 'סומא פטור מן המצוות' - עבידנא יומא טבא לרבנן, דהא לא מיפקידנא והא עבידנא, השתא דשמעיתא להא דאמר רב חנינא: 'גדול מצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה', אדרבה, מאן דאמר לי אין הלכה כרבי יהודה - עבידנא יומא טבא לרבנן".

הסבר הדברים: רב יוסף, שהיה סומא, אמר כי מתחילה היה סבור שגדול מי שאינו מצווה ועושה יותר ממי שמצווה ועושה (כי עושה הוא מרצונו, ללא שחייב בכך, שהרי לא נצטווה), היה רגיל לומר כי מי שיבוא ויאמר לו שהלכה כרבי יהודה הסובר שסומא פטור מכל המצוות - יעשה רב יוסף סעודה לתלמידים, שהרי הוא אינו מצווה ובכל זאת עושה. אך עתה, מששמע שרבי חנינא אמר שגדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה (מפני שהמצווה ועושה דואג תמיד לבטל יצרו ולקיים מצות בוראו - תוספות עבודה זרה ג.), הרי אדרבה, מי שיאמר לו שאין הלכה כרבי יהודה, אלא סומא חייב בכל המצוות - אז בזכותו יעשה סעודה, כי אז יתברר שאף הוא, למרות היותו סומא, נחשב 'מצווה ועושה'.

והנה, הר"ן (שם) הביא דבר נורא שאמרו באגדה: שרב יוסף סימא את עצמו כדי שלא יוכל להסתכל מחוץ לד' אמותיו. ולכאורה, איך עשה רב יוסף דבר הזה, והלא אמנם הרויח במה שלא עבר על הדין שאסור להסתכל חוץ לד' אמותיו, אך לעומת זאת הפסיד את כל מצוות התורה, שהרי סומא פטור מכל המצוות? אלא, בהכרח שבעשותו זאת סבר רב יוסף שמי שאינו מצווה ועושה גדול מן המצווה ועושה, ואם כן לא רק שלא הפסיד - אלא אף הרוויח, שהרי עתה הוא 'אינו מצווה ועושה'.

רק מאוחר יותר, כאשר הגיעו לאוזני דברי רבי חנינא, שהמצווה ועושה גדול ממי שאינו מצווה ועושה, הצטער רב יוסף עד מאוד על שסימא את עיניו ונפטר מן המצוות, ומאז החל לחפש הוכחות כי סומא חייב במצוות, כדי להיות בגדר 'מצווה ועושה', ועל כן הכריז כי מי שיביא לו ראיה לכך - יעשה יומא טבא לרבנן.

אך כאן, מטעים בעל ה'מדרש וההגיון', מתבקשת לכאורה קושיא עצומה: מדוע חיפש רב יוסף הוכחה שתסתור את דעתו של רב יהודה ותקבע כי סומא חייב במצוות, ולא ביקש להוכיח שלא כדעת רבי חנינא, שקבע כי 'גדול המצווה ועושה'? מדוע היה ברור לו דינו של רבי חנינא - יותר מדינו של רבי יהודה?

והתירוץ לכך הוא: **חג השבועות!**

שהרי, לביל הסדר אנו אומרים מתוך ההגדה: 'אילו קרבנו לפני הר סיני, ולא נתן לנו את התורה - דיינו', וההסבר לכך הוא: שכשאר הגיעו בני ישראל לפני הר סיני וראו את ההתגלות האלוהית - התרוממו והגיעו למדרגה גבוהה שכזו, שגם בלי נתינת התורה היו מגיעים בדעתם ושכלם לקיים את התורה, כשם שאבות העולם קיימו את התורה עוד לפני שניתנה, אשר על כן אילו קרבנו לפני הר סיני - כבר היתה בכך תועלת גדולה, כי בודאי היינו משיגים שם את התורה ומצוותיה.

אך אם כן, מדוע באמת נתן לנו הקב"ה את התורה? משום שגדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה, ובנתנו לנו את התורה, הפכנו אנו להיות 'מצווים ועושים'! ומכאן שעצם מתן התורה היא ראיה ניצחת ובלתי ניתנת לערעור לדברי רבי חנינא.

עתה יובנו דברי רב יוסף כפתור ופרח: 'אי לאו האי יומא', של מתן תורה, אלא היינו מגיעים להר סיני ומשיגים בעצמנו את התורה, והיתה זו ראיה שגדול מי שאינו מצווה ועושה, אז 'כמה יוסף איכא בשוקא' - כי אז הרבה צדיקים היו מסמאים את עיניהם כדי שלא להסתכל מחוץ לד' אמותיהם וכדי לקבל יותר שכר ממי שאינם מצווים ועושים, ורק בגלל 'האי יומא', יום מתן תורה שהוכיח כדעת רבי חנינא, שגדול המצווה ועושה, ישנו רק רב יוסף אחד!

ולכן ביום העצרת היה רב יוסף אומר 'עבדו לי עגלא תלתא', שיכינו סעודה, כדי שאם יבוא אחד ויוכיח לו שאין הלכה כר' יהודה - יעשה יומא טבא לרבנן, אולם כשאף אחד לא בא והוכיח זאת, אז היה אומר: 'אי לאו האי יומא', שהוא עצמו מוכיח את דברי רבי חנינא - 'כמה יוסף איכא בשוקא'!

ודברי פי חכם חן!

(כמוצא שלל רב - שבועות)

ברכת מזל טוב חמה ולבבית
לידידנו ר' אבינועם עזר הי"ו ונ"ב,
לרגל נישואי הזוג **מתניה יוחנן עזר** הי"ו עם עב"ג
שוהם חוה תחי',
יהי רצון שיזכו להקים את ביתם בית זמנן בישראל,
שקול ששון ושמחה יישמע בביתם כל הימים,
לתפארת המשפחות הנכבדות, אמן.

היה זה בתקופה שלפני השואה, כאשר ההשכלה תפסה בעם ורוחות זרות החלו לנשב בחוצות העיירה. צעירים רבים התפתו ונמשכו לכל מיני אסיפות ששם הכניסו רעל רוחני והטיפו לעזוב את דרך התורה והמצוות. תנועת ההשכלה הכתה ללא רחם והטיפה לחיות חיים חדשים.

בעיירה זו התגורר חסיד ירא שמים, שאחת מבנותיו נמשכה לאסיפה של תנועת ההשכלה, והיא החליטה שהיא נוטשת את דרך היהדות ושהיא לא מוצאת שום עניין בדרך זו. היא היישירה מבט אל אביה ואמרה לו: "אינני חלק מכם. אני לא מוכנה להיות כמו כל נשות העיירה, אינני חפצה בחיים כאלה, זמנים חדשים פתחו צורה חדש, אינני יודעת את טעם המצוות, הן שייכות לעולם הישן ואני אקים את ביתי כאזרחית בין אזרחים, כגויה בין הגויים, ברצוני לצעוד בדרך חדשה".

החסיד היה שבור ורצוף. הוא החליט שאין לה מה לחפש בביתו וגירש אותה מביתו. החסיד היה ממש "מרוסק", הוא היה קשור לרבי ישראל מאוסייטין, נכד של רבי ישראל מרז'ין שהייתה דמות נוראת הוד קדושה וטהורה. הוא היה בקיא בנגלה ובנסתר ובכל מקצועות התורה. אותו חסיד זכה לשתות ממימי וזכה לשמש אותו, ומידי פעם החסיד היה מבקש לכתוב "קויטל" לרבו כדי שהרב יברך את משפחתו, אך הוא לא רצה להכביד על הרב ולכן לא היה מפרט. הוא היה כותב בפתק את שמו ושם רעייתו, ולאחר מכן כותב "ואת יוצאי חלצינו", בלי לפרט את שמות הילדים, ולמטה היה כותב בקשה לבריאות, פרנסה ברווח ולרוב נחת. אך הפעם הזאת הוא כתב את כל השמות של ילדיו, למעט אותה בת ססרה מן הדרך וחצבה לעצמה בורות נשברים.

כאשר הממש הגיש לצדיק את הקויטל, אמר לו הצדיק: "אחד שמות ילדיו של החסיד חסר". הצדיק ביקש מהשמש לשאול את החסיד מדוע השמיט שם אחד מהרשימה. החסיד עמד לפני הצדיק ופתח את סגור ליבו,

סיפר לצדיק שביתו פרקה כל עול, שנסחפה עם זרם המשכילים והלכה לחיות כמו גויה, ומספרים שהיא מתרועעת עם פריצים ופוחזים, "ולכן החלטתי שאני לא מחשיב אותה כבתי. היא לא הבת שלי יותר, מחקתי אותה מהרשימה".

יושב הרב הקדוש ובוחן את הכתוב ומצחו חרוש קמטים, ומחשבתו מפליגה, ואז כשפליאה מנצצת מעיניו הרים הרב את ראשו ואמר: "וכי מי שמו אדון על ילדיו לבטל את התייחסותן ולהרחיק אחד מהם?! מה הוא מבין בערכה של נשמה קדושה?! כלום יודע הוא ממי יש להקב"ה קורת רוח, וכי יודע הוא ממי הוא בעצמו ירווה נחת יהודית?!"

עברו חלפו שנים, פרצה מלחמת העולם השנייה, וקהילות קדושות נעקדו על קדושת שמו יתברך, וגם קהילתו של החסיד הזה, כל משפחתו נעקדו על קידוש ה' והוא החליט בתום המלחמה לעזוב את ביתו ולהגר לאמריקה.

נאמר להם ששם יש אכסנייה שבה יוכלו לשהות ללא עלות, בעלי האכסנייה אנשים רחמנים שנותנים אוכל בחינם.

הוא הגיע לשם וראה בית דירות מפואר ומרווח, דפק בדלת וקיבלו אותו במאור פנים, הקצו לו חדר מרווח עם מיטה מוצעת והזמינו אותו לסעוד את הארוחות בסלון. עשרות אנשים ישבו מסביב לשולחן ערוך בכל טוב, הוא התיישב ובעלת הבית עוברת עם קנקן תה מאורח לאורח ומוזגת להם כמו אברהם אבינו בשעתו, שקיים מצות הכנסת אורחים והתאווה למצוה זו.

הרים החסיד את עיניו, בעלת הבית נראתה לו מוכרת, זכרון צף בקצה מוחו לא נותן לו מנוח. כשהיא הגיעה אליו, פנה אליה ואמר: "גברתי רבת החסד, מה שמך?" אמרה אליה את שמה, הוסיף ושאל החסיד: "ומה שמשפחת הורייך?" אמרה לו את משפחה הוריה. רעד חלף בכל גופו והוא צנח מעולף.

זאת הייתה בתו, הבת הזו שעזבה את דלת ביתו

בטריקה, עזבה את פולין והגיעה לאמריקה ופתחה בחיים חדשים והתחתנה עם יהודי, אבל כל הזמן הרגישה ריקנות וגם ראתה ושמעה על מעשי הזוועה והרצח שעשו חיות האדם הגרמניות. היא ובעלה חזרו בתשובה שלמה והחליטו שאת הבית הגדול שהשם נתן להם הם יפתחו ויעשו אכסנייה ובו הם יקבלו את פליטי השואה, כי הלב שלהם לא נתן להם מנוח וחוסר הידיעה מה עלה בגורל משפחתם הציק להם מאוד.

והנה אחד מהפליטים הוא אביה. הייתה פגישה ספוגת דמעות, דמעות של געגוע ונחמה, דמעות של כאב ואובדן וגם דמעות של חרטה. האב היכה על חטא. מאושר היה בבתו, שריד יחיד מכל משפחתו, והאהבה שבה לשכון בליבו ביתו שאת. אף היא השיבה לו אהבה כפליים, שיכנה אותו בביתה והשתדלה בכל כוחה שתעבר לו השעות בביתה. החסיד מצא לו אי של שלוה ונחת, לראות את הנכדים מאותה בת ולרוות נחת יהודית אמיתית.

רואים או מספור נפלא זה, שסיפר הרה"ג רבי משה בויאר שליט"א, שאסור לאבד תקווה. המילים של הרב הצדיק הדהדו וקיבלו את משמעותן, שאמר מה הוא מבין בערכה של נשמה קדושה, כלום יודע הוא ממי יש להקב"ה קורת רוח, וכי יודע הוא ממי הוא בעצמו ירווה נחת יהודית.

צריכים אנו לדעת שכל ילד הוא נשמה, נשמה עם תכלית, עם מטרה, נשמה עם קדושה. ויש פעמים שיש כל מיני מצבים, עליות ומורדות, אבל אנו לא יודעים לאן בעצם כל ילד אמור להגיע, בהשגחה עליונה. אנחנו צריכים למלא את הלב שלנו בימים הללו באהבה עצומה לילדינו, לבנינו ולבנותינו ולכל הסביבה, למלא את הלב באהבה, ורק דרך הלב האוהב, כך אפשר לקרב נפשות, לקרב את הלבבות לעבודתו יתברך.

(מהספר 102 סיפורים - ח"ב, מאת ר' צבי נקר)

פינה לחג השבועות בענייני הלכה ואגדה

דלא יליף קטלא חיבי

סיפר הגאון ר' אברהם ישראל משה סלומון זצ"ל, רבה של חרקוב שבאוקראינה: היה זה בימי בחרותי, כשלמדתי אצל רבינו החפץ חיים בשיבתו בראדן. באחת השנים, בעיצומו של חודש אלול, ביקשו מהחפץ חיים שיאיל לומר דברי חיזוק לתלמידי הישיבה בענין עסק ולימוד התורה. נתלה החפץ חיים באש קודש ובתמיחה רבתי קרא ואמר: האם על התמדת התורה אתם מבקשים חיזוק? הלא משנה ערוכה היא במסכת אבות (פ"א מ"א): "מאן דלא יליף קטלא חיבי", ומה שייך חיזוק על כך?! והיו דבריו אלו נשמעים כמי שאומר: אילו הייתם מבקשים חיזוק בעניני מידות וכיוצא בזה, שפיר. אולם מה שייך לבקש חיזוק על עסק התורה, בעוד שלא שייך שיהיה לו לאדם רפיון בעסק התורה כשמאימת עליו סכנת נפשות של ממש. ובאותה מידה שאין צורך לתת חיזוק לאדם שלא יקפוץ אל האש הבוהרת או לתוך המים הגועשים, שהרי חייו תלויים בזה והאינסטינקט האנושי עוצר אותו מלבוא לידי סכנת חיים, כך גם לימוד התורה הוא 'דבר שהנשמה תלויה בו', וככל שהאדם יודע שהתורה היא חייו, ואם אינו לומד - עונשו מיתה, אין לו צורך בדברי חיזוק.

מאצרותיו של הרב ישראל דנדרוביץ שליט"א מח"ס 'הנחמדים מזהב', ערך

מאי דכתיב (שמות יד) 'ולא קרב זה אל זה כל הלילה' בקשו מלאכי השרת לומר שירה, אמר הקב"ה: מעשה ידי טובעין ביים ואתם אומרים שירה". וכתב בספר 'עדות ביוסף' (מולצבאג תק"א. אות קפד): "ורבים מקשים: איך חס הקב"ה על הרשעים הללו, כדמקשה גמרא באמת, באבוד רשעים רנה. ושמעתי משם ב"ד [=בעל דודתין] הגאון מ"ו לייב צונג זלה"ה [=אב"ד העלישויא ופינטשוב], דגבי סנחריב ומחנהו איתא (סנהדרין זה): שאמרו מלאכים שירה ופתח הקב"ה אזניהם ונשתגעו ומתו, לכן כאן בקשו מלאכי השרת לומר שירה וימותו כל המצריים. והשיב הקב"ה להם: מעשי ידי טובעים ביים דייקא, שהם המיתו בנים שלי על ידי המים, ואתם אומרים שירה וימות במיתה אחרת?! לכן אחר כך אמרוהו שירה, ע"כ, דפח"ח". היינו: הקב"ה השיב למלאכי השרת, שאין המצריים כדאיים למות מות ישרים ולעזוב את העולם במיתה מתוקה ונעימה בבאה על ידי שמיעת שירת המלאכים, שהרי אם הם הטביעו את בני ישראל וחנוקום במים, ראוי להם להיענש במיתה משונה, מידה כנגד מידה, ולמות גם הם בחנק.

שמועה זו זכו בה לימים רבים מגדולי התורה והחסידות: בשמו של הרה"ק רבי שמואל שמלקא מניקלשבורג הובא כן בהקדמת נכד המחבר לספר נזיר ה', ובספר מאור ושמש (רמזים לשביעי של פסח): ואילו הרה"ק רבי יעקב אריה מראדזימין כתב בספרו 'ביכורי אביב' פרשת בשלה: "שמעתי מאנשים שהיו שומעים כן מהמוגיד הקדוש מקאזניץ שאמר כן הפירוש", וכן הובא בשם הרבי ר' העשיל מקראקא, ועוד כהנה וכהנה.

ומעתה אפשר לומר גם כאן כיוצא בזה, שאם אכן לא היו ישראל רוצים לקבל את התורה אינו בדין שימותו במיתה נעלית שכזאת שבאה על ידי שמיעת קולו של הקב"ה, ולכן כפה הקב"ה עליהם הר כנגינית, להמיתם במיתה משונה, כראוי לאלו שהחליה ממאנים לקבל את התורה.

אולם מחוורתא שקושיה מעיקרא ליתא, שהרי אם היו ישראל ממאנים לקבל את התורה אף לא היו יוצאים הדיבורים הללו מפי הקב"ה, ומה שייך לומר שהיו יכולים למות באופן זה.

לעיולו נשמת דניאל הכמת בן דוד, אליהו בן חנה יונה, שושנה פורן בת טאוס, חנה יונה בת רומיה, פרבין נמכי בת עוסניגאן, שולמית חווה בת הר"ר רפאל ז"ל, לרפואת ראובן בן שרה, נסים בן חורם, מוניה בת פרבין נמכי, אביעד מאיר יהודה בן עדיה, יעקב בן שבע בתוש"י העלון מוקדש-ההלצחת ברו"ג ישי בן אילה, רחמים בן מוניה, עידן וליך בני מרים, משפ' מנצור וכל התורמים והמסייעים בהפצה. אליהו בן אילה.